

НАДІЯ БОЯРЧУК

(Ялта)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Визначено й проаналізовано основні підходи до проблеми забезпечення професійної компетентності майбутніх фахівців із економічних спеціальностей у вищому навчальному закладі. На основі врахування специфіки змісту економічної освіти, управлінських, інформаційно-методичних, навчально-технологічних, оцінювальних і рефлексивних аспектів розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у виші.

***Ключові слова:** економічна освіта, професійна компетентність, модель формування професійної компетентності майбутніх економістів.*

Модернізація української вищої освіти на компетентнісних засадах є передумовою її інтеграції в європейський і світовий простори, відтак компетентнісний підхід, що є методологічною основою розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики українських вишів, потребує адекватного теоретичного мислення.

Одним із ефективних методів пізнання і трансформації традиційної освітньої парадигми у компетентнісну вважаємо моделювання. Моделі дають змогу презентувати компетентнісний підхід не як дискретне педагогічне явище, спрямоване на локальні зміни окремих аспектів освітнього процесу, а як цілісну сутність – від постановки мети до отримання кінцевого результату.

Аналіз наукових джерел свідчать про значний інтерес дослідників до потенціалу моделювання. В інформаційному фонді виділяємо публікації, що стосуються як основ моделювання (В. Штофф [14]), так і моделювання певних аспектів багатомірної педагогічної реальності (В. Віденко, Л. Капченко, Є. Лодатко, А. Цимбалару [5, 8]). Слід визначити ґрунтовний цілісний аналіз застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів, зроблений А. Семеновою [12].

Важливе значення для розробки теоретико-методологічних засад упровадження компетентнісного підходу мають дослідження українських і зарубіжних вчених, зокрема: Б. Авво, А. Бермуса, А. Вербицького, О. Дахіна, І. Зимньої, М. Князян, О. Локшиної, А. Маркової, А. Митяєвої, Л. Морської, О. Овчарук, О. Пометун, В. Петрук, Д. Погонишевої, О. Савченко, О. Субетто, С. Трубачевої, А. Хуторського та ін. Теоретичні питання фахової підготовки економістів розробляють І. Драч, І. Зайцева, Г. Ковальчук, С. Кубицький, О. Куклін, О. Михайлов, Т. Поясок. У працях вчених докладно розглянено формування професійної компетентності фахівців економічного профілю (Н. Баловсяк, О. Гончарова, М. Левочко, В. Локшин, О. Олєфір, І. Полещук, О. Романовський); інженерів (Н. Банько); юристів (Т. Олійник).

Метою статті є обґрунтування моделі формування професійної компетентності майбутніх економістів у вузі.

У контексті професійної підготовки майбутніх спеціалістів економічного профілю особливої уваги заслуговують такі напрями досліджень зазначеного процесу, що представлено у табл. 1.

Напрями вітчизняних дисертаційних досліджень із формування складових професійної компетентності студентів економічних спеціальностей

Джерело	Основний зміст
<p>Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Дибкова; АПН України. Ін-т вищ. освіти. – К., 2006. – 20 с.</p>	<p>Уперше теоретично й експериментально визначено психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх економістів, які полягають у врахуванні у навчальній діяльності індивідуальних особливостей студентів і впливають на успішність навчання та їх особистісний розвиток. Доведено наявність залежності між розвитком особистісних якостей студентів (рівня мотивації, самооцінки та суб'єктивного локусу контролю) та успішністю їх у навчальній діяльності. Розроблено й експериментально обґрунтовано технологію реалізації форм і методів індивідуального підходу, яка сприяє підвищенню ефективності формування професійної компетентності майбутніх економістів. Доповнено теорію та методику професійної освіти положенням про доцільність урахування у навчальному процесі таких особистісних якостей студентів, як мотивація, самооцінка, суб'єктивний локус контролю.</p>
<p>Теоретико-методичні засади системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Є. А. Іванченко; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – 40 с.</p>	<p>Визначено й обґрунтовано сутність поняття «система інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів». Розглянуто систему інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, кінцевим продуктом якої є сформованість мультиплікативної компетентності майбутнього економіста (МКМЕ). На підставі компетентнісного підходу визначено сутність і структуру МКМЕ. Виявлено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості МКМЕ. Розроблено технологію впровадження системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ.</p>
<p>Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Т. І. Коваль; АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2008. – 44 с.</p>	<p>Досліджено теоретичні та методичні засади професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у ВНЗ. Визначено зміст базових понять та основні тенденції розвитку професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у вищій школі. Розкрито сутність професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності менеджерів-економістів. Досліджено сучасний стан і проблеми професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів в Україні, проаналізовано зарубіжний досвід діяльності у даній сфері. Обґрунтовано концепцію, модель та організаційно-методичні умови професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у ВНЗ, визначено критерії та показники її ефективності.</p>

	<p>Розглянуто особливості використання методів, засобів і форм навчання та впровадження е-навчання. Визначено організаційно-методичні умови активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Розроблено структуру та зміст навчально-методичного комплексу дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу. Запропоновано систему модульно-рейтингового неперервного контролю й оцінювання результатів навчання майбутніх менеджерів-економістів з інформаційних технологій у ВНЗ.</p>
<p>Формування готовності майбутніх економістів до проектування фахової діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. Г. Кошелева; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – 20 с.</p>	<p>Доведено необхідність формування стійкої фахової готовності, що має перспективний характер, і важливу роль засобів проектної діяльності в даному процесі. Визначено структуру готовності майбутніх економістів до проектування фахової діяльності, розроблено її теоретичну модель, обґрунтовано систему підготовки майбутніх економістів до проектування фахової діяльності, критерії та показники визначення рівнів сформованості даної готовності.</p>
<p>Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. В. Носач; Нац. авіац. ун-т. – К., 2008. – 20 с.</p>	<p>Досліджено проблему реалізації інтегративного підходу до навчання предметів економічного циклу у фаховій підготовці майбутніх економістів, що навчаються в системі освіти «Коледж – ВНЗ». Теоретично обґрунтовано й експериментально доведено, що процес вивчення інтегративних фахових дисциплін сприяє більш ефективному формуванню професійних умінь і навичок майбутніх економістів. Складовими структури впровадження курсу інтегративних фахових дисциплін за напрямом «Економіка» є моніторинг навчальної діяльності навчального закладу, визначення попереднього рівня підготовки студентів, діагностування та коригування фахових знань і професійних якостей (ступеня розвитку прогностичної активності, рівня готовності до використання професійних знань, умінь і навичок у професійній діяльності), аналіз впливу вивчення впровадженого курсу інтегративних фахових дисциплін у навчальний процес, використання результатів оцінювання навчальної діяльності на основі багатокритеріальності.</p>
<p>Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами імітаційно-рольового моделювання: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. О. Бабаян; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.</p>	<p>Визначено сутність професійної компетентності економіста, її зміст, методи формування, критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх економістів. Обґрунтовано імітаційно-рольове моделювання як засіб ефективного формування професійної компетентності студентів економічного напрямку. Розроблено й упроваджено імітаційно-рольові моделі для навчання майбутніх економістів, здійснено експериментальну перевірку ефективності формування.</p>

	професійної компетентності студентів-економістів засобами імітаційно-рольового моделювання. Подальшого розвитку набули положення про сутність та структуру професійної компетентності майбутніх економістів, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності студентів-економістів. Удосконалено засоби формування професійної компетентності майбутніх економістів.
Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. В. Демура; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2010. – 20 с.	Проаналізовано широкий спектр поглядів учених на природу феномена професійної компетентності. Висвітлено інтегровані наукові знання щодо процесу формування професійної компетентності, визначено її структуру, зміст, основні структурні компоненти та критерії формування, узагальнено світовий і вітчизняний досвід організації бізнес-інкубації, створено програму та модель формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей.
Формування професійної компетентності майбутніх економістів в процесі науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. В. Уйсімбаєва; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 189 с.	Дисертація присвячена дослідженню проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі науково-дослідної діяльності у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації. Автором уточнено сутність поняття професійна компетентність, визначено її структуру, критерії, показники та рівні сформованості, розроблено модель розвитку професійної компетентності. Обґрунтовано необхідність цілісного особистісно орієнтованого професійного розвитку майбутніх спеціалістів, необхідність залучення студентів-економістів до творчої діяльності.

1) Як свідчить зміст табл. 1, актуальними у контексті висвітлення проблеми моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх економістів є дослідження вітчизняних науковців: з реалізації індивідуального підходу до формування професійної компетентності майбутніх економістів (Л. Дибкова); наукові узагальнення можливостей використання методу моделювання у компетентній освіті не вичерпують його потенціалу як методологічного ресурсу, оскільки обмежуються переважно інституційними або предметними його можливостями;

2) особливості реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів є фрагментарними і потребують додаткового дослідження.

Загальнонаукові поняття «модель» і «моделювання» є важливими і водночас складними інструментами для педагогіки. По-перше, вони потрапили в означену сферу з інших галузей знань; по-друге, як зазначає Є. Лодатко, вони мають «особливості, природа яких ґрунтується на нечіткості, розпливчастості педагогічних понять» [8, с. 11] і, як свідчать результати термінологічного аналізу, поняття «модель» розуміють:

1) у широкому значенні: як систему, що мисленнево уявляється або матеріально реалізується і, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт;

2) у вузькому значенні: зображення певного явища за допомогою іншого, більш вивченого, яке легше зрозуміти;

3) як спрощені теорії, що дозволяють вивчати взаємозв'язки між різними індикаторами в суспільстві;

4) як схему, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується як його спрощена заміна.

Отже, можемо стверджувати, що, незважаючи на значні відмінності визначень, вони акцентують інформаційну сутність моделі, засвідчуючи її багатогранність і широкий спектр застосування. Окрім того, вони передають складну природу моделювання, яке, на думку О. Букіної, полягає в дослідженні об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей як гіпотетичних систем, що розділені «на якісно різні елементи, зв'язані воедино».

Визначальним принципом моделювання є збереження структурно-функціональної відповідності між моделлю і модельованим об'єктом. До основних методологічних принципів педагогічного моделювання учені (Л. Капченко; Н. Клокар; О. Козирева; Є. Лодатко, О. Рогова [5, 6, 7, 8, 11]) відносять такі: принцип цілеспрямованості та підпорядкованості меті; ієрархічної взаємообумовленості й узгодженості; реальності виконання; конкретності; передбачуваності; зворотного зв'язку стосовно стану досягнутого результату; функціонально-логічної структуризації системності; суперечливості (єдність інтуїтивно-змістового та формального методів вивчення об'єкта); наочності; визначеності; об'єктивності; концептуальної єдності аксіоматичного і змістовно-екзистенціального аспектів; інформаційної достатності.

Означене вище дає підстави трактувати моделювання реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів як дослідження алгоритму зміни чинної педагогічної реальності завдяки встановленню чітких зв'язків між сутнісними (понятійними, концептуальними, процесуальним) характеристиками компетентнісного підходу, окремими аспектами навчально-виховного процесу, суб'єктами освітнього процесу й особливостями економічної діяльності на різних рівнях соціокультурного простору.

Важливу роль у моделюванні відіграє фактор класифікації інформаційних моделей. Синтезуючи їх різні ознаки, виявлені в наукових джерелах з інформатики, економіки, менеджменту, філософії, психології і педагогіки, конкретизуємо тип моделі реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів:

1) за рівнем формалізації представлення інформації – концептуальна: втілює загальновідомі й нові концепції, виявлені у процесі дослідження; формулює змістове наповнення і встановлює причинно-наслідкові зв'язки у межах системи, визначеної метою; формалізує ідеальний алгоритм реалізації компетентнісного підходу як об'єкта моделювання, який відображає авторське бачення проблеми;

2) за орієнтованістю на відтворення певних аспектів реалізації компетентнісного підходу – змішана: а) процесуальна: передбачає з'ясування основних етапів реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці, їх змістового наповнення, методичного забезпечення, пріоритетних форм навчання, характеристику педагогічних стосунків і способів взаємодії викладача зі студентами; б) функціональна: акцентує особливості функціонування компетентнішої парадигми як цілісної системи, що взаємодіє з навколишнім середовищем; описує можливі напрями педагогічного впливу для досягнення бажаної мети; частково структурна: виокремлює компоненти компетентнісного підходу, елементи Рамки кваліфікацій вищої освіти, підсистеми навчального процесу, взаємозв'язки між ними;

3) за цілями і завданнями моделювання – дескриптивна: ґрунтується на аналізі й описі процесуальних характеристик реалізації компетентнісного підходу, зафіксованих у максимально доступному нам колі освітніх і професійних систем; пояснює можливості транспонування західних зразків у площину вітчизняної економічної освіти; прогностична: описує майбутній результат, що є наслідком відповідно спланованого педагогічного впливу;

4) за місцем у структурі наукового пізнання – епістеміологічна: включає не тільки відомі параметри, а й ті ознаки, відношення, функції, обмеження, закономірності, вектори змін, які необхідно дослідити;

5) за способом зв'язку між представленими даними – ієрархічно-мережева: організовує дані у вигляді підпорядкованих структур і реалізує логічні зв'язки «ціле-частина», водночас уможлиблюючи формування складних структур із взаємодіючих підсистем та одиничних об'єктів різних рівнів завдяки їх частковим зв'язкам;

6) за чинником часу – динамічна: відображає зміни, які відбуваються внаслідок впровадження компетентнісного підходу в освітньому просторі;

7) за рівнем моделювальної системи – макромодель: акцентує перехід до компетентнісного підходу як вимогу інтеграції України у світове співтовариство; відображає складну систему суспільних відносин, пов'язаних із переходом до компетентнісного підходу; окреслює систему педагогічних факторів, що мають забезпечити становлення спеціально організованого педагогічного середовища в умовах ВНЗ; передбачає інтеграцію творчих зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу; враховує інгібітори й фасилітатори компетентнісного підходу, що відображають три часових показника: минулого (нагромаджений педагогічний досвід), теперішнього (імперативи сучасної інформаційної й освітньої політики, позитивні зразки освітньої діяльності в нових реаліях) та майбутнього (компетенції майбутніх економістів, які сприятимуть їх ефективній життєдіяльності і професійному самоствердженню).

У представленій моделі (див. рис. 1) ураховано, на нашу думку, всі основні аспекти навчального процесу: зміст освіти, управлінські, інформаційно-методичні, навчально-технологічні, оцінювальні й рефлексивні аспекти діяльності викладача та навчальну діяльність студента. Важливим елементом моделі є готовність викладача до реалізації компетентнісного підходу на рівні навчальної дисципліни. Зауважимо, що функції викладача в компетентнісній парадигмі освіти значно відрізняються: із транслятора інформації він перетворюється в наставника, менеджера-організатора процесу самонавчання, консультанта, навігатора у потоках інформації, дослідника, агента формування ціннісних орієнтацій студента.

Особливістю реалізації компетентнісного підходу є модульний формат освітньо-професійної програми (ОПП), який дозволяє інтегрувати предметну структуру змісту професійної освіти й діяльнісні аспекти професії. В інтерпретації західної педагогіки визначальним є модуль компетенцій, який передбачає наявність у навчальному плані модуля дисциплін, що відіграють ключову роль у формуванні означених компетенцій. Модуль виконує інтегровальну функцію, реалізуючи принцип міжпредметності, дозволяє уникнути дублювання певних елементів змісту професійної освіти у процесі викладання різних дисциплін, полегшує перерахування кредитів. Згідно з документами проекту *“Tuning Educational Structures in Europe”*, модуль є окремим узгодженим навчальним блоком, навчальною дисципліною в системі, що складається з однакової або кратної кількості кредитів навантаження: як правило, п'яти або числа, кратного п'яти (наприклад, 10 або 15). Слід зазначити, що частина європейських університетів уже перейшли на вказану систему.

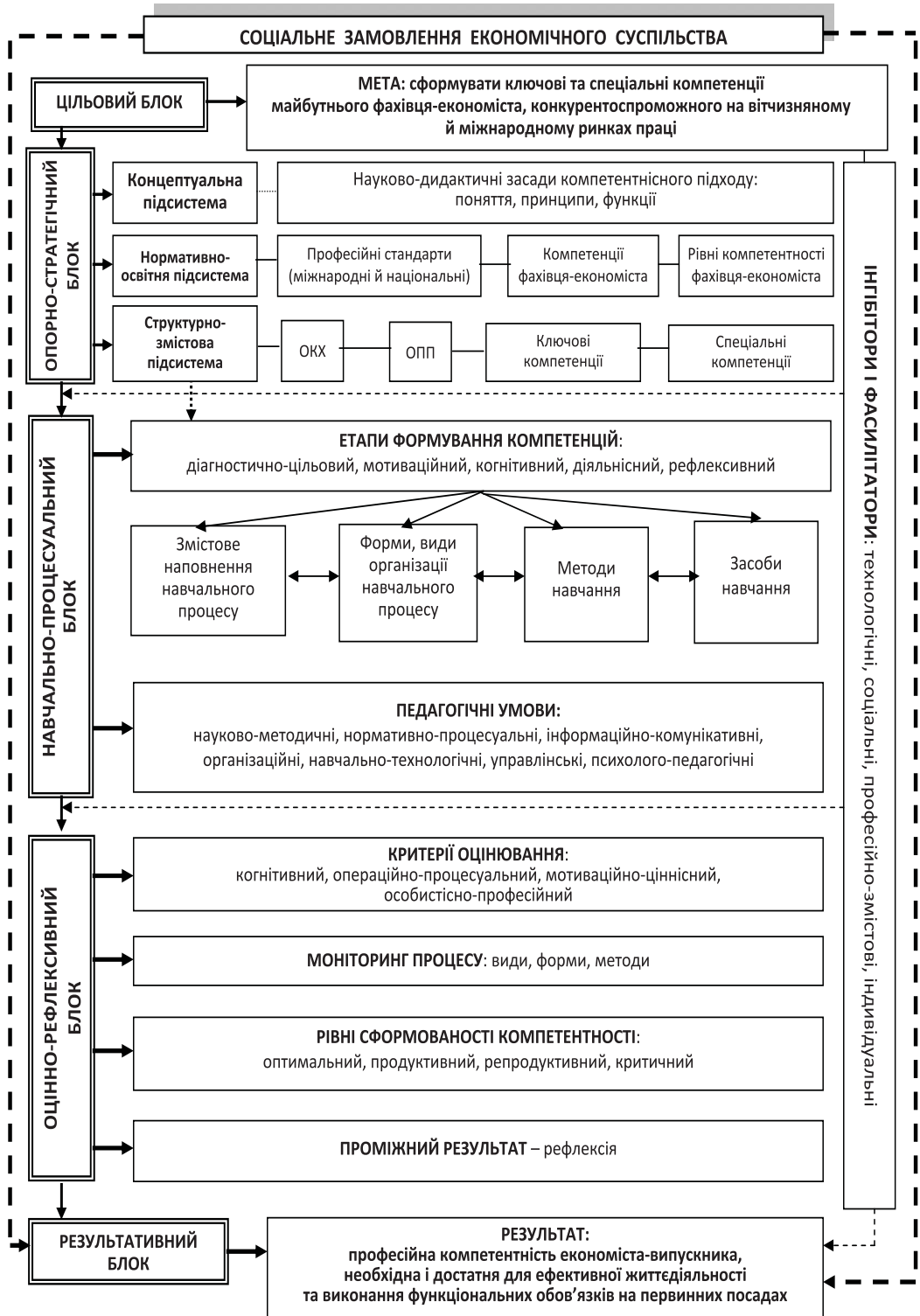

Рис. 1. Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів

Натомість в українській вищій освіті модульна організація навчання передбачає подрібнення навчальної дисципліни на структурні та змістові модулі, що, на нашу думку, також відіграє позитивну роль: ретрансляція компетенції у мікроконтекст навчального елемента змістового модуля підтверджує, що більшість елементів компетенцій формуються саме у процесі освоєння різних навчальних елементів.

Використовуючи загальноприйняті критерії, шкали оцінювання, а також напрацювання М. Ануфрієва, О. Бандурки, О. Ярмиша та В. Ортинського [2, 9], у оцінювально-рефлексивному блоці моделі виділяємо три індикатори:

1) критерії: когнітивний, операційно-процесуальний, мотиваційно-ціннісний, особистісно-професійний;

2) різні засоби, види, організаційні форми, методи оцінювання:

– засоби оцінювання: а) тести закритої форми: альтернативні, з множинним вибором (простим множинним вибором “правильно – неправильно”, ускладненим множинним вибором, відповідь яких будується за принципами класифікації, циклічності, кумуляції, подвійної альтернативи); на відновлення відповідності частин: на відповідність (на асоціативні зв'язки); на порівняння і протиставлення; на відтворення правильної послідовності; б) тести відкритого типу: традиційні контрольні роботи; в) карти самооцінювання, опитувальники з множинними відповідями, анкетування; г) портфоліо; д) банк запитань; банк кейсів тощо;

– види оцінювання: попереднє, поточне, періодичне, модульне, підсумкове; взаємооцінювання; самооцінювання;

– форми оцінювання: а) усна (індивідуальне опитування, залік, екзамен); письмова (контрольні роботи, твори, диктанти, письмові заліки й екзамени, тестовий контроль, письмовий самоконтроль); б) фронтальна (питання до групи); групова (для оцінювання групового завдання); індивідуальна;

– форми організації оцінювання: семінари; практичні заняття; лабораторно-практичні заняття; конференції (науково-теоретичні, науково-практичні, проблемні, узагальнювальні, оглядові, комплексні); науково-теоретичні читання; колоквіуми; олімпіади з окремих навчальних дисциплін; дидактичні ігри (загальноосвітні та професійні); індивідуальні семестрові завдання для самостійної роботи; контрольні завдання для семінарів (практичних занять); виконання курсових робіт; виконання проектів (індивідуальних і групових), заліки; іспити; державна атестація;

– методи оцінювання: а) когнітивного компонента: переказ; опис; пояснення, стандартизований тест; письмова репродукція матеріалу; б) операційно-процесуального компонента: укладання портфоліо; моделювання; в) ціннісних орієнтацій: бесіди; спостереження; тестування та анкетування, контрольні роботи із економічних та методологічних проблем, характерних для кожного предмету або курсу; г) мотивації та професійно значущих якостей: емпіричні (спостереження); експериментальні (лабораторний, природний, формувальний експеримент); психодіагностичні (тести, анкети, соціометрія, інтерв'ю, бесіда); аналіз результатів діяльності;

3) рівні сформованості компетентності: оптимальний (90-100 %); продуктивний (високий – 82-89 %); достатній (75-81 %), репродуктивний (середній – 67-74 %) допустимий (60-67 %), критичний (35-59 %).

Реалізувати модель дає змогу комплекс педагогічних умов, пріоритетними з яких, на нашу думку, є:

1) науково-методичні: належний науковий супровід формування професійної компетентності майбутніх економістів; урахування міжнародного досвіду при розробленні моделі випускника-економіста й сегмента Національної рамки кваліфікацій вищої освіти, пов'язаних із економічною освітою;

2) кадрові: підвищення готовності викладачів до впровадження компетентнісного підходу;

3) нормативно-процесуальні: розроблення навчальних програм на компетентнісній основі; опис компетентності для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня; кореляція етапів формування професійної компетентності і циклів підготовки; уточнення варіативної частини змісту освіти; розроблення міжпредметних технологічних карт; конкретно-предметних моделей реалізації компетентнісного підходу, моделей формування окремих компетенцій;

4) інформаційно-комунікаційні: створення навчальних матеріалів і віртуального навчально-методичного кабінету-порталу;

5) організаційні: асинхронне навчання; індивідуальна траєкторія навчання в умовах обмеженого правового забезпечення; мобільні групи; безкредитні курси; зменшення кількості потокових лекцій; інтенсифікація самостійної роботи; збільшення кількості годин, відведених на практичну підготовку;

6) навчально-технологічні: оптимальне поєднання форм навчальної діяльності студентів, методів організації навчальної діяльності студентів, навчальних засобів;

7) управлінські: всеохоплюючий моніторинг (стратегічні цілі; тактичні цілі, оперативні цілі; якість знань: повнота, глибина, конкретність, узагальненість, систематичність, системність, згорненість, розгорненість, оперативність, усвідомленість, міцність та ін.);

8) психолого-педагогічні: антикризова програма професійної самоідентифікації.

Розглянуті нами умови дозволяють враховувати різні чинники впливу (техногенні, соціогенні, професійно-змістові, індивідуальні) на освітній процес:

– нейтралізувати інгібітори – стримувальні чинники реалізації компетентнісного підходу, до яких відносимо: термінологічну неузгодженість, повільність сприйняття методології компетентнісного підходу, відсутність нормативно-правового забезпечення впровадження компетентнісного підходу, недостатнє матеріально-технічне забезпечення ВНЗ, неготовність суб'єктів навчального процесу до змін, відсутність критичної маси освітян-інноваторів;

– раціонально використати фасилітатори – стимулювальні фактори впровадження компетентнісного підходу, серед яких: наявність інноваційних технологій, функціонально пристосованих до перебудов національної системи освіти; наявність соціально значущих стандартів освіти та ін.

У запропонованій моделі закладено не лише механізм онтогенезу, а й філогенезу компетентнісного підходу, який дозволяє програмувати зміни в системі професійної підготовки майбутніх економістів.

З викладеного вище можна зробити *висновки*, що особливостями моделі є: 1) представлення компетентнісного підходу як відносно цілісної соціально-педагогічної, відкритої, динамічної системи; 2) суб'єктна орієнтація і забезпечення належного рівня функціональності суб'єктів навчального процесу в умовах динамічних цивілізаційних і технологічних змін; 3) раціональні схеми співвідношення між такими підсистемами: «міжнародна соціоекономічна освіта – українська соціоекономічна освіта», «соціум – освіта», «професія – освіта», «прискорене зростан-

ням знань і нових технологій – здатність випускника творчо підходити до їх використання»; 4) можливість внесення коректив у ланцюговий механізм управління освітою: потреби цілі → рішення → дії → результати; 5) необхідність координації зусиль на загальносуспільному й індивідуальному рівнях для успішної реалізації компетентнісного підходу; 6) використання нагромадженого міжнародною педагогічною і професійною спільнотою досвіду; 7) соціогенні й антропологічні зв'язки і процеси, які у поєднанні здатні дати уявлення про цілісність людини та її діяльну сутність у професії й соціумі; 8) акцент на динамічному дуалізмі людини, здатної перетворюватися на еволюційну цілісність, максимально адаптуючись до реальних вимог професії; 9) мінімізація асиметрії між раціональністю і духовністю завдяки формуванню мотиваційно-ціннісних і особистісних параметрів професійної компетентності.

Однак, зазначимо, що реалізація моделі можлива за наявності суспільного консенсусу й усвідомлення суб'єктами навчального процесу необхідності змін, прозорі, логічно побудованої Національної рамки кваліфікацій вищої освіти. Нормативно-правова та методологічна невизначеність кваліфікаційних рівнів, кінцевих результатів професійної підготовки можуть зумовити невиконання завдань освіти в глобальному економічному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ануфрієва О. Л.* Компетентнісний підхід до економічної освіти [електронний ресурс] / *О. Л. Ануфрієва.* – Режим доступу: <http://www.cippe.edu.ua>.
2. *Ануфрієв М. І.* Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. / *М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш.* – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
3. *Бабаян О. О.* Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами імітаційно-рольового моделювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / *О. О. Бабаян;* Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.
4. *Дибкова Л. М.* Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / *Людмила Миколаївна Дибкова;* Інститут вищої освіти АПН України. – Київ, 2006. – 16 с.
5. *Капченко Л. М.* Моделювання планів роботи у професійно-технічних навчальних закладах (умови і принципи) [електронний ресурс] / *Л. М. Капченко* // Народна освіта : ел. наук. фахове видання. – 2008. – Вип. № 3 (6). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/NarOsv/2008-3/index.htm>.
6. *Клокар Н.* Андрагогічна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу / *Н. Клокар* // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 23-28.
7. *Козырева О. А.* Воспитание как феномен моделирования и практики : монография / *О. А. Козырева.* – Кемерово : Изд-во КРИПКиПРО, 2010. – 410 с.
8. *Лодатко Є. О.* Моделювання в педагогіці: точки відліку [електронний ресурс] / *Є. О. Лодатко* // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку : е-журнал. – 2010. – Вип. № 1. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical.
9. *Ортинський В. А.* Педагогіка вищої школи [електронний ресурс] / *В. А. Ортинський.* – К., 2009. – 470 с – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/00000000/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli_-_ortinskiy_vl.

10. *Погоньшева Д. А.* Моделирование как метод реализации компетентностного подхода в профессиональном образовании / *Д. А. Погоньшева* // Педагогика. – 2009. – № 10. – С. 22-28.

11. *Рогова О. Г.* Экологическое моделирование: практика : учеб.– метод, пособие [электронный ресурс] / *О. Г. Роговая*. – СПб. : Книжный Дом, 2007. – 104 с. – Режим доступа: http://window.edu.ru/window_catalog/pdf2txt?p_id=34944&p_page=1.

12. *Семенова А. В.* Формування професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання / *А. В. Семенова* // Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – С. 432-446.

13. *Уйсімбаєва Н. В.* Формування професійної компетентності майбутніх економістів в процесі науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / *Наталія Василівна Уйсімбаєва*; Кіровоградський державний педагогічний ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 189 с.

14. *Штофф В. А.* Моделирование и познание / *В. А. Штофф*. – М. : Наука, 1972. – 234 с.

НАДЕЖДА БОЯРЧУК

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

Определены и проанализированы основные подходы к проблеме обеспечения профессиональной компетентности будущих специалистов экономических специальностей в высшем учебном заведении. На основе учета специфики содержания экономического образования, управленческих, информационно-методических, учебно-технологических, оценочных и рефлексивных аспектов разработана модель формирования профессиональной компетентности будущих экономистов в вузе.

Ключевые слова: экономическое образование, профессиональная компетентность, модель формирования профессиональной компетентности будущих экономистов.

NADIYA BOYARCHUK

MODEL OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMISTS

The main approaches to the problem of providing professional competence of future specialists on economic specialties in the higher educational institution are outlined and analysed. The module format of the educational professional programme, which allows integrating the subject structure of contents of economic education and activity aspects of profession, is considered as the basis of realization of competence approach. The pedagogue's functions in the competence paradigm of education are analysed: from the translator of information he transforms into the tutor, manager-organizer of self-training process, consultant, guide in the informational streams, researcher, agent of forming the value orientations of a student. The design of realization of competence approach in professional training of future economists is represented as research of algorithm of change of operating pedagogical reality due to establishing clear connections between core (idea, conceptual, judicial) descriptions of competence approach, separate aspects and subjects of educational process and features of economic activity on the different levels of sociocultural space. On the basis of interpretation of specific contents of economic education, administrative, informatively-methodical, educational-technological, evaluation and reflecting aspects the model of forming the professional competence of future economists in the higher educational institution is designed.

Keywords: economic education, professional competence, model of forming professional competence of future economists.

Одержано 20.10.2012, рекомендовано до друку 15.02.2013.